

VÝVOJOVÉ ASPEKTY SPU

Specifické poruchy učení a chování
pro 1. stupeň

Vývojové etapy

- **předškolní** věk – riziko dyslexie
 - **mladší školní** věk – první projevy, diagnóza
 - **starší školní věk, adolescence** – sekundární psychopatologické projevy
 - **dospělost** – vysoké školy
-

POJETÍ VÝVOJOVÝCH ASPEKTŮ

□ dříve představa

- odhalena porucha učení → odstranění potíží
- diagnostika, náprava, intervence směřována do období mladšího školního věku

□ dnes

- přes poskytnutou péči poruchy učení přetrvávají i na druhém a třetím stupni, celoživotní znevýhodnění
 - k diagnostice obtíží může docházet později (druhý stupeň)
 - rizikové faktory vzniku SPU
-

PŘEDŠKOLNÍ VĚK

- ❑ včasný záchyt **dílčích oslabení** v oblasti percepční, kognitivní, řečové a motorické
 - ❑ stimulace příslušných funkcí → předcházení zmírnění závažnosti SPU
 - ❑ ne včasná diagnostika SPU, ale **vývojových deficitů**, ze kterých by se mohly SPU rozvinout, účinný prostředek prevence
 - ❑ diagnostika vývojových deficitů často prolíná diagnostiku školní zralosti (screening, individuální vyšetření)
-

PŘEDŠKOLNÍ VĚK

□ **ne každé nezralé dítě bude trpět SPU**

□ **větší riziko:**

- děti s nerovnoměrným typem vývoje
- děti ADD/ADHD
- familiární výskyt SPU
- děti s řečovými problémy

□ **protektivní faktory:**

- podporují rozvoj akademických dovedností
 - úroveň jedince: dispozice, úroveň schopností, zdravotní stav, maturace CNS, sebepojetí
 - vliv nejbližšího prostředí: podněty ze strany rodiny, vrstevníci
 - širší vlivy prostředí: minoritní prostředí, socioekonomický status
-

PŘEDŠKOLNÍ VĚK

- nejdůležitější oblastí vývoje předškolních dětí, které zásadně ovlivňují kvalitu budování školních dovedností: **řečové funkce a fonologické dovednosti**
 - depistáž „rizika dyslexie“
 - Test rizika čtení a psaní pro rané školáky (Švancarová, Kucharská, 2001) – depistáž, i pro učitele MŠ/ZŠ
 - Prediktivní baterie čtení (Lazarová, 1999)
 - funkce řečové, sluchové a zrakové vnímání, paměti, jemná motorika a prostorová představivost
-

PŘEDŠKOLNÍ VĚK

□ **intervence:**

- specifická stimulace
- individuální přístup k dítěti na počátku školní docházky
- zařazení do skupinových forem práce ve třídě podle úrovně schopností a dovedností vztahujících se ke čtení a psaní
- zařazení do specializované třídy či třídy vyrovnávací
- realizace podrobného pedagogicko-psychologického vyšetření
- doporučení odkladu školní docházky

□ **pedagogická terapie:**

- komplexní programy: Metoda dobrého startu (Bogdanowiczová,, Swierkoszová, 1998); Předcházíme poruchám učení (Sindelárová, 1995)
 - individuální program na základě specifických potřeb dítěte
-

NÁSTUP DÍTĚTE DO ŠKOLY

- posouzení **školní zralosti**
 - 15 % - 20 % odkladů školní docházky
 - **metodiky zápisu** do 1. třídy - depistáž dětí s nerovnoměrnostmi ve vývoji, které by se mohly stát podkladem pro vznik SPU
 - úkoly zaměřené
 - na mentální vyspělost (všeobecná informovanost, početní představy)
 - řeč (výslovnost, měkčení, básnička)
 - zrakové a sluchové vnímání
 - paměť
 - grafomotorika
 - pracovní vyspělost
-

MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK

- ❑ vyhledávání žáků s **rizikem SPU**
 - ❑ **nerovnoměrný rozvoj** percepčně – motorických a kognitivních funkcí
 - ❑ zaostávání ve **čtení, psaní, matematice**
 - ❑ **intenzivní a včasná pedagogická péče** – změnit přístup k žákovi, doporučit doučování, zajistit spolupráci s rodinou
 - ❑ předcházet vzniku **sekundárních psychosociálních problémů**
 - ❑ **diagnostika SPU** – 2. a 3. třída (podpůrný výukový program a individuální přístup k žákovi)
-

STRAŠÍ ŠKOLNÍ VĚK A ADOLESCENCE

- **přechod na druhý stupeň:**
 - doporučeno kontrolní pedagogicko-psychologické vyšetření
 - aktuální stav v oblasti funkcí spojených se čtením a psaním a výkonnost v pedagogických dovednostech ovlivněných SPU
 - někdy **specifické obtíže** až na **druhém stupni**
 - důvodem ne vždy přehlédnutí obtíží na prvním stupni, ale porucha lehčího charakteru s dobrým intelektovým potenciálem – zvládnou kompenzovat (využití učebních stylů, pomoc rodiny, aktivní vystupování v rodinách apod.)
 - v průběhu vývoje určitá **úprava specifických obtíží** (závisí na přiměřenosti nápravného postupu, trpělivosti, vytrvalosti dítěte i rodičů)
 - mění se i postoj dospívajícího k potížím a z něho vyplývající chování
 - uplatnění různých **kompenzací**
-

STRAŠÍ ŠKOLNÍ VĚK A ADOLESCENCE

- některé potíže však **přetrvávají**: pomalé tempo, nedostatky v písemném projevu
 - zkušenost s problémy ovlivní různými způsoby:
 - jedinec s SPU nebývá školsky úspěšný → **odmítnutí dalšího vzdělávání**, odchod ze školy
 - **horší adaptace** na novou školu – pocit nedostatečného porozumění, opět alespoň počáteční prospěchové obtíže
 - postoj k čtení a spaní: neradi čtou → menší přísun informací a **omezení rozvoje slovní zásoby**, neradi píšou → stagnace v psaní, **přetrvávání gramatických obtíží**
 - někteří ale **vyrovnání s problémy**: změna postoje, akcelerace v rozvoji schopností
 - důl. psychická stabilita, odolnost vůči zátěži, dobré sociální kompetence, podpora rodiny i vrstevníků
 - **sekundární psychopatologické projevy** (vrozené dispozice, postoj a chování rodičů): tendence sebeprosazování sociálně nepřijatelnou formou (fyzická síla), neurotizace, psychosomatizace
-

ADOLESCENCE

□ intervence:

- odlišné formy **přijímacího řízení** u žáků s SPU
 - možnost **integrace** se všemi náležitostmi jako na ZŠ (diagnostika, IVP, pedagogická terapie, úlevy – mírnější hodnocení)
 - **maturita** (prodloužení času, písemný test na počítači, přizpůsobení vnější podoby písma: větší písmo, odlišení podstatných částí textu aj.) ! důležité, aby měl student dostatečně dlouhý čas na vytvoření učebních i kompenzačních strategií (diagnostika v posledním ročníku tak pozbývá smyslu)
-

DOSPĚLOST

- dříve: SPU porucha na prvním stupni ZŠ, po té **odstranění poruchy** - její trvání maximálně 4 roky, problematika dospělých 90. léta
 - ve světě prvotní zájem i u dospělých u kterých se problémy se čtením objevily jako následek traumat mozku
 - zvyšující se počty jedinců navštěvující střední i vysoké školy → **spolehlivé indikátory SPU** u dospělých
-

DOSPĚLOST

□ vysoké školy

- jedinec s SPU zcela **běžný uchazeč** (SPU již upraveno)
 - **akceptace poruchy** – úlevy (prominuta část povinností), případně výsledky vyčleněny do speciální kategorie
 - jedinec s SPU – jedinec se **SVP** → pokud potřebám vyjdeme vstříc- schopen provádět veškeré činnosti jako ostatní studenti
-

DOSPĚLOST

- při vstupu do prvního ročníku VŠ vykazují studenti s SPU následující příznaky s větší pravděpodobností než studenti bez SPU:
 - deficity ve **studijních dovednostech** – např. příprava na testy, sledování přednášek (listening comprehension), záznamy z přednášek
 - problémy s **organizačními dovednostmi** a ve studijním přizpůsobení
 - obtíže v **sociální interakci** a v sociálním přizpůsobení
 - deficity v jednotlivých **akademických dovednostech**, jako je např. čtení (čtení delších textu), zvládání cizích jazyků, psaní (psaní seminárních prací)
 - **snížené sebehodnocení**
 - častější **předčasné ukončení studia**
-

DOSPĚLOST

- ❑ **náprava, kompenzace** poruchy - není limitována věkem - tuto službu by v případě potřeby svým studentům měla poskytovat i vysoká škola, případně poradenské instituce, které VŠ zřizuje
 - ❑ **poradenství** - problémem může být špatná příprava na přijímací zkoušky, nevhodná organizace studia, horší orientace ve studiu, nedostatek potřebných sociálních dovedností, osobní problémy apod.
 - ❑ **úprava podmínek**, ve kterých jedinec s SPU realizuje přijetí na VŠ a následně i vysokoškolské vzdělávání
 - ❑ !ne snižování standardů vzdělávání
-